

Felsőoktatás a médiában

„Amikor bármilyen – a nyilvánosságot érdeklő és érintő – kérdés körül vita bontakozik ki a médiában, a felek közötti értelmes párbeszédhez legalább egyfajta közös nyelvre, a vita fogalmi és tárgyi kereteinek többé-kevésbé általánosan elfogadott rögzítésére van szükség – e nélkül a sajtóban megjelenő vélemények inkább csak politikai üzenetek, egyéni ambíciók kifejeződései vagy virágnyelven megfogalmazott (s emiatt nehezen értékelhető) állásfoglalások. Vajon mennyire felelt meg ezeknek az elvárásoknak a hazai Bologna-vita? – elemzésünk erre keresi a választ két országos napilap és két hetilap 2005 és 2007 szeptembere között megjelent cikkeinek feldolgozásával. Azért ezen időszak írásait tettük vizsgálatunk tárgyává, mert ekkor foglalkoztak a legintenzívebben a kérdéssel az újságok. ”

Bevezetés

Az, hogy miképpen lehet/érdemes vitatkozni a Bologna-folyamatról, egyértelműnek és világosnak látszik: a Bolognai Nyilatkozat egy egységes európai felsőoktatási térség létrehozását célul kitűzve megfogalmazta a konkrét kereteket:

- könnyen érthető és összehasonlítható képzési rendszer kialakítása;
- két fő, egymásra épülő képzési szakaszon alapuló képzési rendszer bevezetése, amelyben már az első ciklusban (alapképzés) szerzett fokozat szakképzettséget nyújt a munkaerőpiacon történő elhelyezkedéshez, továbbá szükséges feltétele a második képzési ciklusba (mesterképzésbe) történő belépésnek;
- egységes kreditárviteli rendszer kialakítása;
- a széles körű oktatói, kutatói, hallgatói mobilitás elősegítése.

Mégis, a hazai sajtóban e körül zajló vitákba beleolvasva gyakran támadt az az érzése az érdeklődőknek, hogy mintha nem ugyanarról a problémáról, ugyanazokról a kérdésekről beszélnének a megszólalók. A felsőoktatás nyilvánosságának fontos funkciója volna annak tisztázása, hogy mennyire találkoztak a magyar társadalom különböző csoportjainak elvárásai a kitzűzött Bologna-célokkal, egyáltalán kik és milyen véleményeket, igényeket jelentettek meg nyilatkozataik során, továbbá mindezek kapcsán milyen főbb területek mentén alakultak ki konfliktusok és kik között.

Természetesen a téma már korábban megjelent a sajtóban: „Nincs olyan felsőoktatással kapcsolatos vita, ahol elő ne kerülne a »Bologna-kérdés«” – írta 2003-ban a Népszabadság, egyben ismertette a kétciklusú felsőoktatás egyes előnyeit, valamint az átalakítással szembeni fenntartásokat is. A bolognai képzés pártolói arra hivatkoztak, hogy a diákok számára jobb, ha három-négy év után egy

alaplomával a kezükben kiléphetnek a munkaerőpiacra, ugyanakkor a cikkből azt is megtudhatjuk, hogy az intézmények „egybegyűrése” ellen mind az egyetemek, mind a főiskolák tiltakoztak.¹

A bolognai folyamat bevezetése és az új felsőoktatási törvény körüli vitás pontok a sajtóban

Népszabadság: *Indulhat Bologna, 2005. október 15.*

Népszabadság: *A Bologna megállíthatatlan, 2005. október 27.*

Magyar Nemzet: *Aggályos reform törvénymódosítással, 2005. október 11.*

Magyar Nemzet: *A törvényt elfogadták, a vita még tart, 2005. december 1.*

Magyar Nemzet: *Alapjaiban alakul át a felsőoktatás, 2006. január 23.*

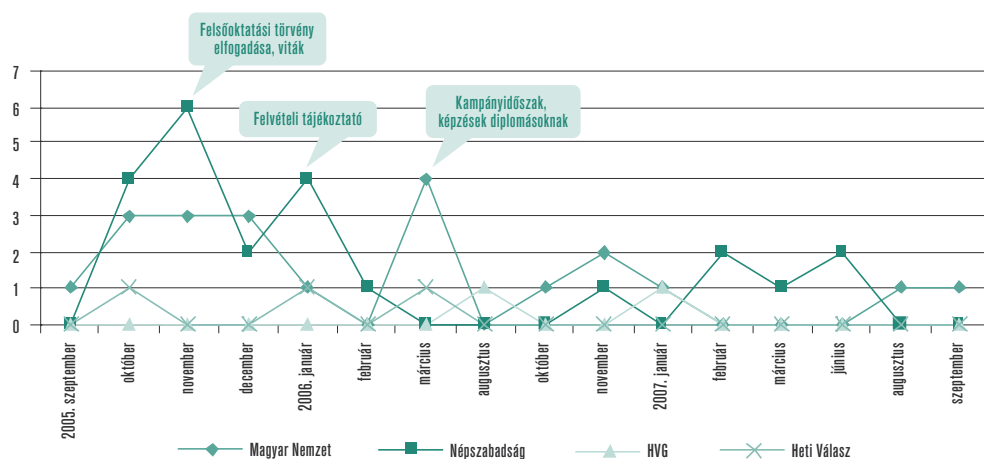
Magyar Nemzet: *Életbe lépett a felsőoktatási törvény, 2006. március 2.*

Heti Válasz: *Bologna – magyar módra, 2006. január 26.*

A bolognai rendszerre való áttérést szabályozó új felsőoktatási törvény elfogadása és egyes részének alkotmányellenessége miatt a kormánypárti és az ellenzéki politikusok között kialakult vita ismertetése mellett a Népszabadság a változással kapcsolatos problémákat illetően a következőkre hívja fel a figyelmet:

- A Magyar Akkreditációs Bizottság szerint a minisztérium által szorgalmazott teljes átállás „a felsőoktatás minőségének veszélyeztetése nélkül nem lenne megoldható”.
- A korábbi ígéretekkel ellentétben a mesterképzések nem lesznek benne a felvételi tájékoztatóban, azaz a diákok egyelőre nem tudhatják, hogy egy bachelor szak elvégzése után milyen irányba léphetnek majd tovább, pedig – mint a szerző megjegyzi – „az új, egymásra épülő többciklusú képzési rendszernek éppen ez a továbblépdelés volna az egyik értelme” (Népszabadság, 2005. október 15.).

1. ábra. A megjelenések számának alakulása a különböző időszakokban

(1) Népszabadság: *Bolognai nyilatkozat: pró és kontra, 2003. február 12.*

- Pokorni Zoltán volt fideszes oktatási miniszter szerint nem tudni, a munkaerőpiac hogyan fogadja majd a bachelor diplomásokat (*Népszabadság*, 2005. október 27.).

A Magyar Nemzet egyik vonatkozó cikkének szerzője – Pokorni aggodalmához kapcsolódva – azt emeli ki, hogy az új rendszer bevezetése nyomán „differenciálódnának a diplomák, azaz egy mesteroklevél jóval többet érne egy alapképzésben szerzett papírnál”, ami szerinte is felveti azt a kérdést, „vajon mennyire lesz versenyképes az alacsonyabb fokú diploma”. További problémát jelent a lap szerint – egyes szakértőkre hivatkozva – például a pedagógusképzés átalakítása, mondván, bizonyos kurzusokat „káros kétciklusúvá tenni” (*Magyar Nemzet*, 2005. október 11.). Az újság az új felsőoktatási törvény elfogadása kapcsán Magyar Bálint akkori oktatási miniszter visszatérő érvelését is idézi, aki az angolszász képzési modell előnyeként emeli ki: lehetővé teszi, hogy 3-4 év után már egy használható diplomával ki lehessen kerülni a felsőoktatásból a munkaerőpiacra (*Magyar Nemzet*, 2005. december 1.). Ezt az optimizmust a megszólalók többsége nem osztotta, inkább amiatt aggódott, hogy egy BA-diploma semmire sem lesz majd használható – legalábbis addig, amíg a piaci és a felsőoktatási elvárások össze nem csiszolódnak, nem sok jóra számíthatunk.

A fent említett kritikák mögött tulajdonképpen a következő társadalmi elvárások bújnak meg: a felsőoktatás minőségének biztosítása, piacképes – bachelor – diplomák kiadása, a pedagógusképzés óvatos és kiemelt kezelése, az érintettek megfelelő tájékoztatása a felsőoktatást érintő változásokról. Ez utóbbi fontosságát, s ezzel együtt hiányosságát a felsorolt cikkek alapján a *Heti Válasz* és a *Népszabadság* újságírója hangsúlyozta leginkább.

A kétciklusú képzés bevezetése körüli politikai viták

Népszabadság: Párhuzamos interjú, 2005. november 15.

Magyar Nemzet: Tanfolyammá silányulhat az egyetemi oktatás, 2005. szeptember 17.

Magyar Nemzet: Bolognai Folyamat: alkotmányos aggályok, 2005. november 5.

Magyar Nemzet: Változó felsőoktatás, 2005. november 30.

Magyar Nemzet: Ingyenes lehet a tankönyv és a diákigazolvány, 2006. március 10.

A politikai viták és érvek ütköztetéséről a *Népszabadság* egy cikkben ír, melyben gyakorlatilag két – Magyar Bálinttal és Pokorni Zoltánnal készült – interjút olvashatunk. A *Magyar Nemzet*nek négy cikke foglalkozik a témával, ebből három Pokorni véleményét ismerteti, egy másik pedig egy konferencián elhangzott vitás pontokról számol be.

A cikkeket olvasva kitűnik, az általános célban, miszerint verseny- és piacképes diplomásokra van szükség, minden politikai erő egyetért, de az ahhoz vezető utat nagyon másképp látják kormányzati és ellenzéki oldalon. Bár a véleménykülönbség nagyrészt szakmai okokra vezethető vissza, a 2006-os parlamenti választásokra tekintettel időnként a szavazatszerzési szempontok is érzékelhetőek. Ami a vélemények megoszlását illeti, a kormánypártok kommunikációjában az a nézet dominál, hogy a kétciklusú képzés képes választ adni a magyar felsőoktatás új típusú kihívásaira, vagyis az eltömegesedésre, valamint a munkaerőpiac és a felsőoktatás nagyobb összhangjának megteremtésére. Az ellenzéki pártok ezzel szemben azt kifogásolják, hogy az új felsőoktatási törvény nincs kellőképpen átgondolva és kidolgozva, továbbá a hallgatók jogainak csorbítását vonja maga után. Pokorni nem vonja kétségbe az új rendszer bevezetésének szükségességét, de szerinte „sokkal nyugodtabban, megfontoltabban” kellene áttérni az új képzési szerkezetre (*Ma-*

gyar Nemzet, 2005. szeptember 17.). Ezzel tehát az ellenzék részéről a fokozatos átmenet, az alapos felkészülés és az új mellett a hagyományos képzés megtartásának igényét fogalmazza meg.

Az egyébként jó bolognai folyamat megindítása mellett a felsőoktatási törvény parancsszóra tiltja be a régi és rendeli el az új típusú képzést, amire Európában Magyarországon kívül csak Norvégiában van példa. (Magyar Nemzet, 2005. november 30.)

Nyilatkozatai során az Orbán-kormány oktatási minisztere a felsőoktatási reformmal kapcsolatban pártja oktatási programját is többször szóba hozza, kiemelve, ha a választásokat követően a Fidesz kerül kormányra, „felajánlják a felsőoktatási intézményeknek a művészeti és a tanárképzés terén a főiskolai és az egyetemi képzés lehetőségét” (Magyar Nemzet, 2005. november 30.), továbbá a mesterszakokra felvehető tanulók arányát is növelik (Magyar Nemzet, 2006. március 10.). Ezekkel a kijelentésekkel Pokorni tulajdonképpen a társadalom részéről megfogalmazott valós igényekre ad választ, hiszen – mint látni fogjuk – rengeteg felzúdulás kíséri e kérdéseket, különösen a pedagógusképzés átalakításának tervét.

Mang Béla felsőoktatási helyettes államtitkár mintegy Pokorninak a túlságosan gyors és erőltetett átállással kapcsolatos aggodalmaira reagálva rámutat: „Ha megnézzük a külföldi egyetemi honlapokat, bolognai jellegű képzéseket hirdetnek”, vagyis Európa komolyabban vette a célként kitűzött 2005-ös bevezetést. Mang ugyanakkor egy komoly problémát előrevetítve megjegyzi: „Ausztriában jóval egyszerűbb az akkreditációs folyamat, Magyarországon ez hónapokig húzódhat” (Magyar Nemzet, 2005. november 5.).

A kétciklusú képzés bevezetése körüli szakmai viták, vélemények

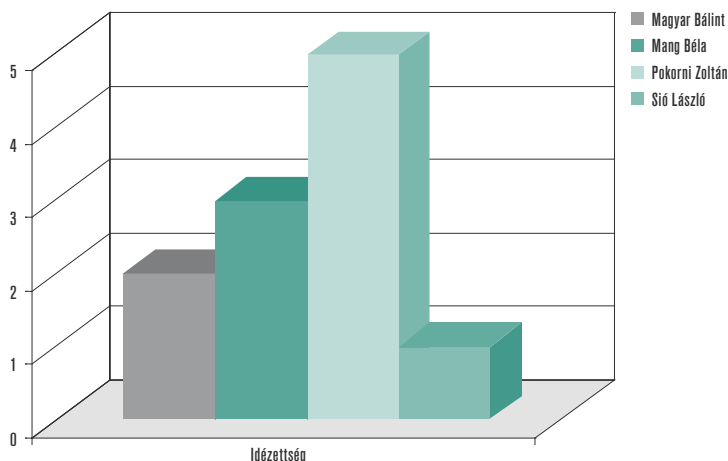
Népszabadság: Tiltakozó levél az opera-előadás előtt, 2005. november 25.

Népszabadság: Bologna és a cégek, 2006. február 2.

Magyar Nemzet: Felsőoktatás: nincs emelet és tető, 2005. november 22.

Magyar Nemzet: Ecet és méz, 2006. november 11.

2. ábra. A napilapokban idézett, illetve megszólaltatott politikusok a vizsgált időszakban

Magyar Nemzet: Verbuvalás, 2007. január 13.
HVG: A bolognai képzés premierje előtt, 2006. augusztus 16.
HVG: Eurokomfort. A mobilitás új irányai, 2007. január 17.
Heti Válasz: Nyakunkon Bologna, 2006. március 2.
Heti Válasz: Sok sokk, 2005. október 13.

Ami a szakmai vitákat illeti, a Népszabadság két cikkéből a művészképzés átalakítását ellenzők véleményére, valamint a munkaadóknak a bolognai típusú képzés átvételével kapcsolatos meglátásaira derül fény. A Magyar Nemzetben háromszor is olvashatunk szakmai vitákról: kétszer az oktatás helyzetéről rendezett kerekasztal-beszélgetésen elhangzott érvekről számol be a lap, egyszer pedig Lovas István professzor elképzeléseiről tájékoztat. A hetilapok közül a HVG egyik cikkében Hrubos Ildikó szociológust, a Budapesti Corvinus Egyetem rektorhelyettesét faggatja, egy másik cikkében több oktatót is a bolognai típusú képzés bevezetése és a szakok számának csökkenése miatt szükségessé váló új tanrendről és tananyagról kérdez, míg a Heti Válasz egyrészt Chikán Attilával, a Budapesti Corvinus Egyetem korábbi rektorával készít interjút, másrészt Tasnádi Péter, az ELTE TTK oktatási dékánhelyettesének véleményét kéri ki egyes változásokkal összefüggésben. Mint látni fogjuk, gyakorlatilag mindegyik megszólaló kritikát fejt ki a bolognai rendszer magyarországi bevezetésének módjával kapcsolatban, gondolataikat kibontva azonban egyúttal képet alkothatunk az általuk tolmácsolt társadalmi elvárásokról is. A legtöbbben nem magát a kétciklusú képzést bírálják, hanem a hazai átállás menetrendjét, noha a tananyag megkurtításával és ennek nyomán az oktatás minőségének várható romlásával kapcsolatos aggodalom – a nyilatkozatok alapján – többnyire az előbbire vezethető vissza.

Vannak oktatók, akik szerint ezzel tovább csökken az egyetemi oktatás minősége. (...) jön most a 4-5 évnyi tananyag három évbe sűritése, amire Hahner² rezignáltan csak annyit jegyzett meg: „az eredmény előre elkönnyvelhető”. (HVG, 2006. augusztus 16.)

Nincs tájékoztatás arról, hogy miként kell tanítani – mutat rá ezen a ponton Geréby György, az ELTE BTK ókori és középkori filozófia tanszékének docense, aki tehát inkább az átalakítást keretbe foglaló koncepció hiányát nevezi meg az oktatás minőségének biztosításával kapcsolatos probléma forrásaként. „Pedig tudni kellene, nem arról van szó, hogy az alapképzésben az ötéves tananyagot összepréseljük hat félévre”, hanem arról, hogy teljesen át kell alakítani az órák és a tananyag szerkezetét, ki kell hagyni bizonyos területeket, s a hallgatóknak sokkal önállóbban kell dolgozniuk, annak ellenére, hogy az egyetemi könyvtárak szegényesen működnek – állítja a filozófus, Hahnerrel némiképp ellentétes következtetésre jutva (*Magyar Nemzet*, 2007. január 13.).

A lapokban nyilatkozó szakemberek részéről a továbbiakban a legtöbb kritika a pedagógusképzést, valamint a cégek és a felsőoktatási intézmények közötti gyenge együttműködést éri, ám sokan ostorozzák például a kormányt is amiatt, hogy elkapkodja és áterőlteti az új rendszer bevezetését, a hagyományos képzés teljes felszámolása mellett.

(...) a minisztérium gyors, kiméletlen és radikális eljárást alkalmazott. Egyedül Norvégiában ment végbe hasonló léptékű átalakulás, a legtöbb országban beérték kisebb módosításokkal vagy azzal, hogy engedélyezték – de nem tették kötelezővé – a kétciklusú képzések indítását. (...) nálunk a teljes főiskolai rendszert felszámolták. (Heti Válasz, 2006. március 2.)

(2) Hahner Péter, a PTE tanára.

Lovas István professzor, az MTA rendes tagja, a Nemzeti Fórum tudománypolitikai műhelyének vezetője a fenti problémákat elkerülendő egy javaslattal állt elő:

A Nemzeti Fórum azt szeretné, ha minden képzési ágban megmaradna a hagyományos rendszer, és azzal párhuzamosan elindítanák az új típusú kurzust is. A szervezet elképzelései szerint a hagyományos képzésben végeznék az elitképzést, az új forma pedig a tömegképzést valósítaná meg. (Magyar Nemzet, 2005. november 22.)

Tulajdonképpen Chikán Attila, a Budapesti Corvinus Egyetem korábbi rektora is a minőségi oktatást félti, amikor a Heti Válasznak adott interjújában a bolognai rendszerre való átállás „történelmi súlyú veszélyeit” ecseteli, ami szerinte jórészt elkerülhető lenne, ha az amerikai rendszer átvételénél „mi nem csaltunk volna el egy évet a felsőoktatásból, annak minden költségével”, Amerikában ugyanis 4+2 éves a képzés.

Lényegében arról van szó, hogy az értelmiségiképzést gyakorlatilag kivettük a felsőoktatásból. (Heti Válasz, 2005. október 13.)

A fenti aggodalmakban osztozik Tasnádi Péter, az ELTE TTK oktatási dékánhelyettese is, aki szerint az egyik legnagyobb probléma az új típusú képzéssel kapcsolatban az, hogy egyáltalán nincs lehetőség arra, hogy a legtehetségesebb diákok az alapképzés, a BA-diploma megszerzése nélkül folytathassanak tíz féléves egyetemi tanulmányokat.

Mivel a hároméves alapozó képzésnek tartalmilag lezárt, egységes egésznek kell lennie, a szakmai követelmények a tömegoktatás keretei között óhatatlanul csökkennek. Az egyetem ilyen körülmények között nehezebben tudja ellátni a tehetséggondozás feladatát, ami hosszú távon a magyar tudomány eredményeire is hatással lehet. (Heti Válasz, 2006. március 2.)

Hasonló irányból közelítik meg az átállással járó problémákat a művészeti felsőoktatási intézmények is, melyek azt kifogásolják, hogy az oktatási tárca a művészképzés sajátosságait figyelmen kívül hagyva akarja bevezetni a területen a bolognai rendszert. A szakma sérelmeit és igényeit Kovács Brigitta, a Liszt Ferenc Zeneakadémia adjunktusa, a Bartók Konzervatórium igazgatója ismerteti a sajtóval:

Ezeket a diákokat 10-15 évnyi rákészülés után egy lényegében használhatatlan alapfokú (bachelor) diplomával küldené el a szaktárca (...). A felsőbb oktatási formára viszont az alapképzést elvégzett diákoknak csak a 35 százaléka járhat majd. A művészetoktatásban az értelmetlen, hiszen amúgy is kis létszámban folyik a képzés: nyolc művészeti ágban évente összesen 500-600 hallgatót vesznek föl. (Népszabadság, 2005. november 25.)

Mint korábban láttuk, a kormánypártok kommunikációjában az a nézet dominált, hogy a kétciklusú képzés képes választ adni a magyar felsőoktatás új típusú kihívásaira, többek között a munkaerőpiac és a felsőoktatás nagyobb összhangjának megteremtésére. Csakhogy a gazdaság szereplői szerint a valóság egyelőre mást mutat:

Magyarországon a bolognai folyamat a kétciklusú képzés bevezetésére korlátozódik. Szakértők szerint itthon figyelmen kívül hagyják az eredeti célt: átgondolni a képzések szerkezetét és tartalmát, s hozzáigazítani őket a gazdasági igényekhez. (Népszabadság, 2006. február 2.)

Setényi János történész, oktatáskutató ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy az angolszász rendszerben a gazdaságban évtizedek alatt csiszolódott ki az az igényszint, amelyhez igazítani lehetett a képzési szinteket, így sok időbe telt, amíg tisztázódott, mit is várnak el például egy bachelortól. A másik dolog, amit szerinte szintén érdemes lenne megfontolni, az a koncepciótlanság, tekintve, hogy a bolognai szerkezet mögött az angolszász filozófiai gondolkodásban gyökerező koherens műveltségkép áll, ezzel szemben „a nálunk zajló változások mögött az égvilágon semmi sem áll”, ráadásul a bolognai folyamat mögül „nálunk teljesen hiányzik az értelmiségi diskurzus” (Magyar Nemzet, 2007. január 13.).

Végül álljon itt egy érdekes tény, amire a HVG Hrubos Ildikó szociológus, a Budapesti Corvinus Egyetem rektorhelyettesének tanulmányában figyelt fel:

Az európai felsőoktatási reform kifejezett törekvése ellenére a többszintű képzési rendszerre való áttérés óta visszaesett az európai egyetemisták-főiskolások nemzetközi mozgékonyága, pedig a külföldi tanulás továbbra is az elitbe kerülés fontos eszköze. (HVG, 2007. január 17.)

E fejezet alapján azt látjuk, hogy a reform mellett hangoztatott mindkét fő érv megbicsaklik a szakértői elvárások, illetve vélemények fényében, az egyetemi oktatók ugyanis attól tartanak, hogy a minőség és a tömegoktatás összehangolásának kísérlete az oktatás megkívánt minőségének rovására megy, a gazdaság szereplői pedig nem érzékelik, hogy a kormány valóban lépéseket tesz a piac és a felsőoktatás követelményeinek összhangba hozására.

A bolognai rendszerre való átállásból fakadó konkrét problémák sajtóbeli megjelenése

A változásokról való tájékoztatás társadalmi igénye és hiányossága

Népszabadság: Felvételi tájékoztatás: szorít az idő, 2005. október 10.

Népszabadság: Interneten az új felsőoktatási képzések, 2005. december 3.

Népszabadság: Homályban „a Bologna”, 2005. december 8.

Népszabadság: A bolognai képzésbe nem lehet átbukni, 2006. január 13.

Népszabadság: Másoddiplomás képzések változatlan formában, 2006. január 16.

Népszabadság: Bolognai sorozat, 2006. november 9.

Népszabadság: Csak a szülőknek bonyolult, a diákok értik, 2007. február 8.

Népszabadság: Kevesebb a felvételiző, 2007. február 24.

Népszabadság: Ne késlekedjen, aki mesternek készül, 2007. március 8.

Népszabadság: Alkalmazkodó pedagógusképzők, 2007. június 7.

Magyar Nemzet: Teljes a káosz a felsőoktatásban, 2005. október 31.

Magyar Nemzet: Hiányos oktatási tájékoztatás, 2005. december 8.

Magyar Nemzet: A pedagógusok sem látják át az új felsőoktatási rendszert, 2006. március 22.

Magyar Nemzet: Változások jövőre: két felvételi, módosított pontszámítás, 2007. szeptember 2.

Heti Válasz: Nyakunkon Bologna, 2006. március 2.

Az új típusú képzés gyakorlati működésével a vizsgált időszakban több orgánus is foglalkozik. Ide tartozik az Oktatási Minisztérium, illetve az iskolák hiányos tájékoztató tevékenysége, a felvételi tájékoztató megjelenése, s ezzel együtt az új felsőoktatási képzések ismertetése, valamint a diplomások tanulási lehetőségeinek felvázolása különböző fórumokon. A Népszabadság tiz fontosabb

cikken keresztül boncolgatja e témákat, a Magyar Nemzetnek négy, a Heti Válasznak pedig egy írása foglalkozik ezzel a témakörrel.

Ami a lakosságnak a felsőoktatási reformról történő tájékoztatását – mint az egyik legfontosabb társadalmi elvárás – illeti, mindkét napilap beszámol arról, hogy mind a tárca, mind a pedagógusok elmulasztották ezen feladatuk teljesítését. A Magyar Nemzet cikkei alapvetően csak erre a területre koncentrálnak.

Az illetékesekkel ellentétben a Népszabadság komolyan vette tájékoztatási kötelezettségét: a 2006-os felvételi tájékoztató készülése és megjelenése kapcsán többször is igyekezett annak használatához segítséget nyújtani, eligazítva a diákokat többek között abban, hogyan válasszanak maguknak alapszakot, ezen kívül részletesen beszámolt a diplomások számára meghirdetett tanulási lehetőségekről és a jelentkezés feltételeiről is. A lap mindemellett néhány speciális problémának is figyelmet szentelt:

(...) az a most elsős, egyetemi képzésre járó hallgató, aki évet szeretne halasztani, jövőre már a bachelor képzésben találná magát. (Népszabadság, 2006. január 13.)

A gond abból adódik, hogy a halasztást kérő diák a későbbiekben a szemináriumokra nem járhat be, csak vizsgázhat, tekintve, hogy a következő évi elsősök már bachelor képzésben tanulnak, melynek keretében megváltozik a tanítás menete, és sok helyen még a szak elnevezése is.

(...) illendő volna a halasztó vagy a kreditet nem teljesítő hallgatónak is látogathatóvá tenni a szemináriumokat, ám erre törvényi előírás nincs. Az intézmény dönthet úgy is, hogy nem tanítja le az anyagot, csak vizsgáztat. (...) a hallgató dönthet úgy is, hogy a bolognai rendszerben fejezi be tanulmányait. (Népszabadság, 2006. január 13.)

Az akkreditáció, különösen a mesterképzés indítása körüli bonyodalmak

Népszabadság: Indulni, még nem tudni, merre, 2005. november 10.

Népszabadság: Mesterképzés: csak nyáron oszlik a köd, 2006. január 6.

Népszabadság: Bolognai rendszer a felvételi tájékoztatóban, 2006. január 12.

Magyar Nemzet: Káosz a felsőoktatásban, 2005. október 19.

Magyar Nemzet: Diplomás munkanélkülieket „gyárt” majd a felsőoktatás?, 2005. december 7.

Az akkreditáció kérdésével a Népszabadságnak három, a Magyar Nemzetnek pedig két cikke foglalkozik. Mindkét lap beszámol arról, hogy a minisztériumi ígérekhez képest jelentősen késik a mesterszakok elindítása és akkreditációja. A csúszásnak több okát is megjelölik, valamint a késlekedésből fakadó problémákra is rámutatnak. Az okok között említik többek között, hogy:

(...) a főiskolai és egyetemi képzőhelyek közt megszakadt a párbeszéd, a kétféle intézménytípus máshogyan képzelel el az alap- és mesterképzést. Az egyetemek azt szeretnék, ha a főiskolák nem indíthatnának mesterszakokat. (Népszabadság, 2005. november 10.)

Szintén mindkét lap kiemeli azt a problémát, hogy egyes szakok indítására csak korlátozott ideig kaptak engedélyt az intézmények:

Összesen 42 szakot a MAB nemleges ajánlása ellenére is engedélyezett – és egy részüket csak két évre – Magyar Bálint oktatási miniszter. (...) Fésüs László, a MAB elnöke azt mondja: azt fogják javasolni, hogy azoknál a szakoknál, ahol a feltételeket két év múltán sem teljesítették, szüntessék meg a képzést, a hallgatókat pedig

vegye át egy másik intézmény. Mang Béla, az oktatási tárca felsőoktatási helyettes államtitkára viszont leszögezte: ilyet nem tehetnek, nem hozhatják utólag hátrányos helyzetbe a már bejutott hallgatókat. (...) Azaz két év múlva nem indulhat első évfolyam, akik viszont már oda járnak, az adott intézményben fejezhetik be tanulmányaikat – mondja Mang Béla. (Népszabadság, 2006. január 12.)

Publicisztika, vélemény, olvasói levél

Népszabadság: Bologna-szemeszter, 2005. október 12. (N. Kósa Judit)

Népszabadság: Nyers anyagi érdek, 2005. november 5. (Dobszay László, egyetemi tanár)

Népszabadság: Mohács után Bologna?, 2005. november 10. (a Zeneakadémia adjunktusa és Bartók Konzervatóriumának igazgatója)

Népszabadság: A halálra ítélt főiskolák, 2007. június 11. (Köteles Lajos, a Tessedik Sámuel Főiskola Egészségügyi Fakultásának igazgatója)

Magyar Nemzet: Piaci versenyképesség a felsőoktatásban, 2006. március 7. (Bencze Ágnes, tanársegéd)

Magyar Nemzet: A tanárképzés anomáliái, 2006. október 20. (Pálinkás József akadémikus, volt oktatási miniszter)

Magyar Nemzet: Tudományos képzés piaci alapon, 2006. november 16. (Bencze Ágnes egyetemi tanársegéd)

Magyar Nemzet: Magyar Bálint gyermekei, 2007. augusztus 11. (Hanthy Kinga)

A nyolc cikk közül egyetlenegy emeli ki a bolognai rendszerre való átállás előnyeit, illetve szükségességét, mi több sürgeti annak bevezetését. A változtatás fontosságát a szerző azzal magyarázza, hogy az elmúlt időkben az elitképzés helyét a tömegképzés vette át, viszont a régi, „az elitnek kitalált rendszer” már alkalmatlan arra, hogy a kevésbé felkészült fiatalokat is hatékonyan oktassa. A publicisztikákat olvasva azt látjuk, hogy a tanárképzés átalakítása borzolta fel leginkább a kedélyeket, a témával három cikk is foglalkozik. A változásokért ketten is a „tanárképzési lobbít” okolják, míg a legfőbb problémaként többnyire azt emlegetik, hogy nem tudni, mit lehet majd kezdeni az alapdiplomával a munkaerőpiacon, valamint sérelmezik, hogy ezentúl olyan tanárt képeznek, aki „kiválóan tudja, hogyan kell tanítani azt, amiről alig sejtí, hogy mi” (*Népszabadság*, 2005. november 10.). Végül szintén három cikk foglalkozik a gazdaság és a felsőoktatás viszonyával, egy pedig az egyetemekkel szemben a főiskolák hátrányba kerülésére mutat rá. Ami az előbbi témát illeti, az egyik szerző az ellen tiltakozik, hogy a gazdasági érveket a közvetlen gazdasági hasznot nem hozó szakmákra, azaz az elvontabb tudományágakra is kiterjesszék, ellehetetlenítve ezzel az évszázados hagyományokkal rendelkező bölcsészszakokat és tanszékeket. A témához kapcsolódó másik szerző pedig a bachelor diplomák piaci értéktelenségét jósolja cikkében.

Zárszó

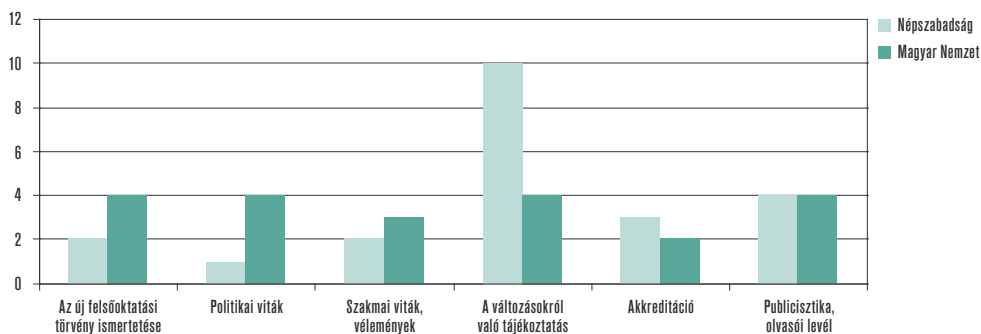
Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy a vizsgált időszakban a Népszabadság 22, a Magyar Nemzet pedig 21 fontosabb cikket keresztül követte nyomon a bolognai átalakulás folyamatát. A hetilapok közül a HVG kétszer, a Heti Válasz pedig háromszor számolt be a felsőoktatási reformról. Az alábbi diagram számai azt mutatják, hogy míg a Magyar Nemzet inkább politikai szempontból közelítette meg a téma bemutatását, hiszen láthatóan nagyobb hangsúlyt fektetett az új felsőoktatási törvény elfogadása körüli politikai viták ismertetésére, addig a Népszabadság a bolognai rendszerre való átállásból adódó változásokról való tájékoztatásnak szentelt nagyobb teret. Igaz, a Magyar Nemzetben a szakmai vitákkal kapcsolatban igen sok szakember véleményével is találkozhattunk.

Visszatekintve elmondhatjuk, hogy a bolognai rendszerre való áttállásról való tájékoztatás során viszonylag kevés cikkben olvashattunk az új típusú képzés előnyeiről, viszont annál több nehézséggel találtuk szembe magunkat.

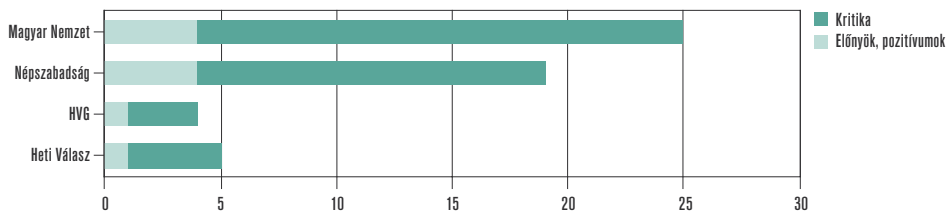
Mint láttuk, mind a Magyar Nemzet, mind a Népszabadság alapvetően a következő problémákat emelte ki: a diákok tájékoztatásának hiányosságai, a mesterképzés szabályozatlansága, a tanárképzés átalakítása, az alapdiploma piaci értékének bizonytalansága, a gyors és teljes átállás veszélyei.

Az imént felsorolt kritikákat megfordítva és a tanulmányban ismertetett politikai és szakmai véleményeket áttekintve képet alkothatunk a társadalomnak a vizsgált időszakban megfogalma-

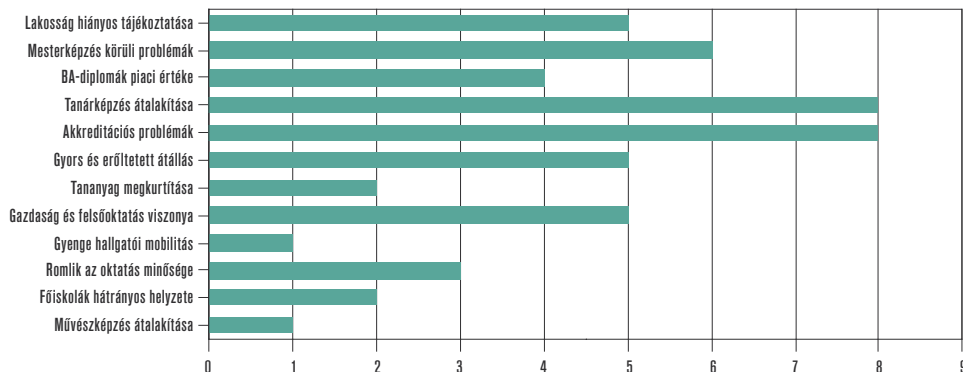
3. ábra. A napilapok cikkeinek megoszlása a főbb témakörök szerint

4. ábra. Pozitív–negatív megjelenések aránya (egy cikkben belül többféle vélemény is megfogalmazódhat)

5. ábra. Az újságok által kiemelt problémák említésének gyakorisága

zott, a felsőoktatással kapcsolatos igényeiről és elvárásairól is: az érintettek információval való ellátása; a pedagógusképzés helyzetének rendezése; a megfelelően átgondolt és szabályozott jogi környezet; a felsőoktatás minden fontos kérdését átfogó, széles körű társadalmi egyeztetésen alapuló egységes koncepció, elsősorban a felsőoktatás minőségének biztosítása, a megfelelő tananyag és tanrend kialakítása, valamint piacképes bachelor diplomák kiadása érdekében, mely az illetékes politikusoktól megköveteli a munkaerő-piaci szempontok figyelembevételét is. A publicisztikákban további speciális kívánalomként fogalmazódott meg az, hogy a piaci érvelésnek ne essenek áldozatul a gazdasági szempontok mentén nem értékelhető bölcsészszakok és tanszékek; továbbá ne egyetemi mérce szerint ítéljék meg, majd halálra a főiskolákat. Mindezek az elvárások a társadalom részéről – mint láttuk – egyrészt a különböző színekben politizáló személyek egymás közötti, továbbá a szakmát képviselő oktatók és a politikusok eszmecseréiben, vitáiban kristályosodtak ki. A szakmabeliek időnként konkrét, a politikusok figyelmébe ajánlott javaslatokkal is előálltak a lapok hasábjain – akár a művész(tanár)képzés, akár a bölcsészkarai oktatás jövőjét tekintjük, akár a bolognai rendszer bevezetésére vonatkozó alternatívákat –, igaz ezek mind ideák maradtak. A lapok ugyanakkor a bolognai átalakulást tárgyalva nemigen engedtek teret a változásokat leginkább a bőrükön érző diákoknak, valamint a szülői vélemények bemutatásának. Szintén csak elvétve szerezhettünk tudomást a lapokból a fent említetteken kívüli újabb törésvonalról, mely az egyetemek és a főiskolák között alakult ki az utóbbiak hátránya kerülése miatt.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a szakma nem fogadta kitérő lelkesedéssel a bolognai típusú képzésre való átállást, a szakértők szájából jóformán csak bírálatok hangzottak el – igaz, ezek leginkább nem magát a képzést, hanem magyarországi bevezetésének módját érintették. A sok kritika egyik hivatkozási alapja volt, hogy a társadalmat viszonylag váratlanul és felkészületlenül érte az átállásra irányuló kormányzati lépés, annak ellenére, hogy 1999 óta ez létező célkitűzés volt, és több éve folytak már az erről szóló viták. A szakma részéről nyilatkozó személyek többsége sérelmezte a felsőoktatás azonnali és teljes átalakítását, s mint láttuk, sokan úgy vélték, hogy az átállás mellett hangoztatott kormányzati érvek nem állják meg helyüket a gyakorlatban. Ráadásul – mint később rámutattak – a változtatás nem segítette elő az egyik fő célkitűzés megvalósulását, hiszen a bolognai képzés bevezetése nyomán – paradox módon – növekedés helyett inkább csökkent a hallgatói mobilitás.

Mennyiben segítette hát a Bologna-folyamat hazai elsajítását és meghonosítását az ekörüli nyilvános vita? Sajnos, e tekintetben a felsőoktatás(politika) rosszabbul vizsgázott, mint a sajtó maga. A lapok közlési stratégiájában két szembeötlő és nehezen védhető jelenséget tapasztalhatunk: egyfelől a Magyar Nemzet folyamatosan a politikai szembenállások kontextusába helyezte a kérdést, amit valamelyest tompított, hogy ugyanakkor igen sok felsőoktatási résztvevőt, elemzőt szólaltatott meg. Másfelől hiányzott a reflexió: azaz sem a szerkesztők nem ösztönözték arra a publicisztikák szerzőit, sem az újságírók nem voltak hatékonyak abban, hogy egy-egy problémakörben a korábban elhangzott, tisztázott vagy felvetett kérdések-állítások egyfajta közös tudás részeként épüljenek be a további megnyilvánulásokba.

Ennél sokkal komolyabb gondot jelent, hogy a felsőoktatási szakmai vélemények képviselői és különösen a felsőoktatás-politikusok nem válaszoltak érdemben sem egymásnak, sem a szakmának. A politikai szembenállás logikáján túlmenő mértékben peregtek le a szakmai vagy politikai sajtóközlemények a támogató és ellenző vitapartnerekről egyaránt. Így, miközben elemzésünknek természetesen nem tiszte magáról a Bologna-folyamatról értékelést adni, az egyértelműen kiviláglik, hogy a magyar Bologna-rendszer bevezetése során érvényesült a szakmai és társadalmi nyilvánosság szükséges kontrollja.

Keresztes-Nagy József fotója